

Tulkošanas rīku apguve un to lietojums Latvijas tulkotāju vidū

Reinis Straume

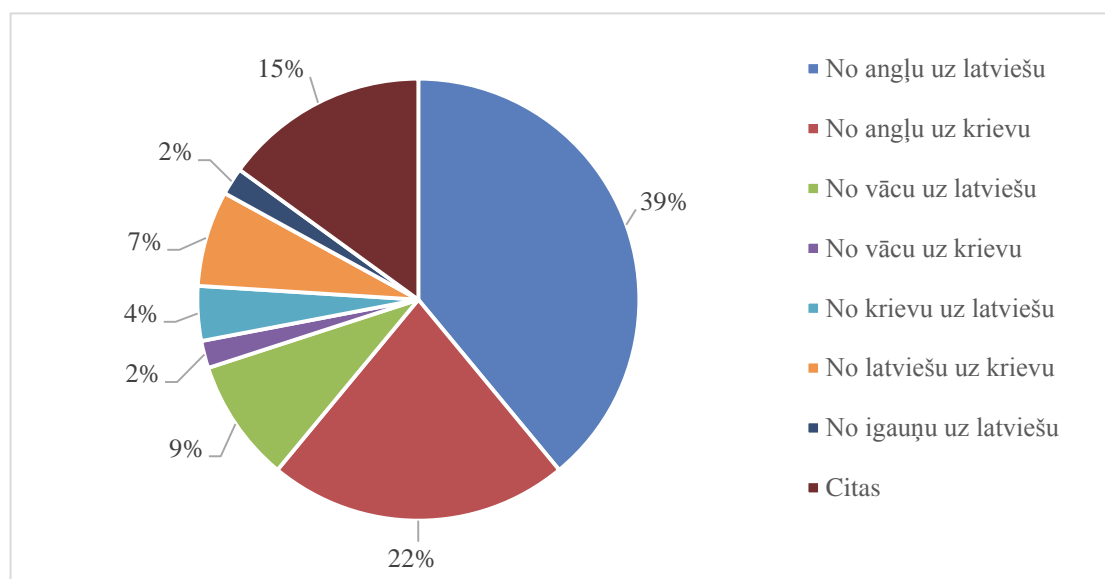
Lai būtu iespējams analizēt tulkošanas rīku apguves tendences Latvijā dzīvojošo ārštata tulkotāju vidū, tika intervēti profesionāli tulki. Jautājumi par tulkošanas rīku pielietojumu, kā arī viedokļi par tiem, tika uzdoti piecdesmit četriem dažāda vecuma, dzimuma, un dažādu sfēru profesionāliem tulkotājiem.

Aptaujā tika izmantota sazarošānās, kas balstīta uz nosacījumiem, t.i., papildjautājumi atšķirās atkarībā no tā, kā tika atbildēts uz izšķirošajiem jautājumiem (skatīt diagrammas 6.3 – 6.11). Tādā veidā bija iespējams veikt detalizētāku analīzi. Aptauja tika ievietota pakalpojumā *Google Dokumenti*, un aizsūtīta ārštata tulkotājiem, ar kuriem šī darba autors ir profesionāli sadarbojies, kā arī maģistra līmeņa tulkošanas programmas studentiem, un *Latvijas tulku un tulkotāju biedrības* biedriem.

Aptaujas jautājumi tika radīti tādā veidā, lai tiktu iegūta informācija par to:

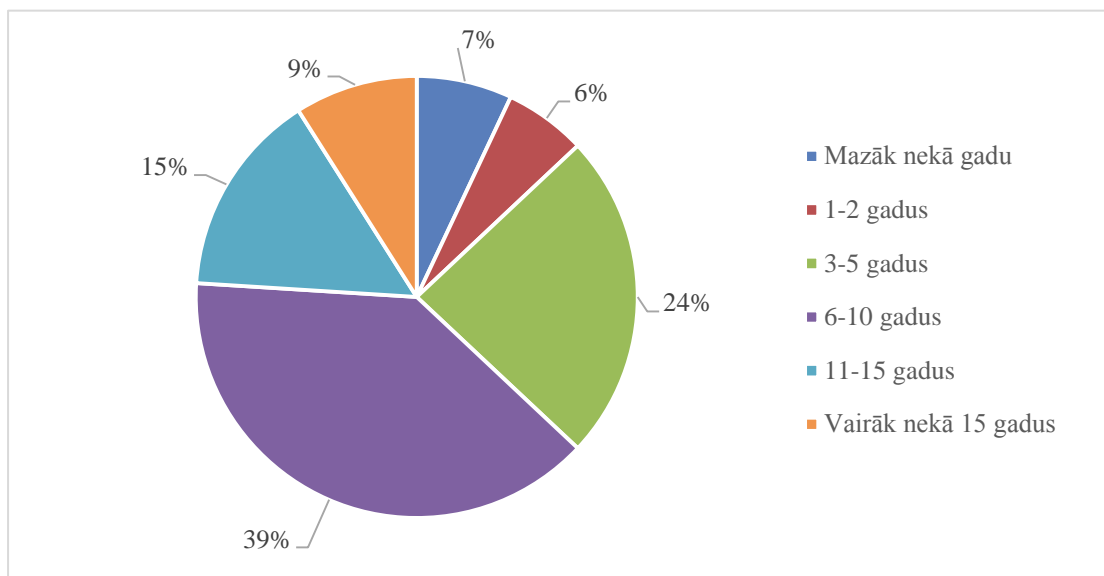
- Kuri tulkošanas rīki starp Latvijas ārštata tulkotājiem ir vispopulārākie un kuri ir ne tik populāri; kā arī, kādi ir šīs popularitātes iemesli.
- Vai tulkošanas rīki tiek izmantoti tikai tādēļ, lai pakļautos darba devēja prasībām, vai arī to izmantošanai ir arī citi iemesli.
- Vai ārštata tulki, kuri jau izmanto kādu tulkošanas rīku, apsver domu apgūt vēl kādu; kā arī, vai tie, kuri šobrīd nelieto nevienu tulkošanas rīku, vēlētos kādu apgūt.
- Kādi ir ārštata tulkotāju lēstie ienākumi.

Aptaujāto tulkotāju galvenās valodu kombinācijas bija šādas: no angļu uz latviešu (39%), no angļu uz krievu (22%), no vācu uz latviešu (9%), no vācu uz krievu (2%), no latviešu uz krievu (7%), no igauņu uz latviešu (2%), no krievu uz latviešu (4%), un citas valodu kombinācijas (15%). (Jautājums Nr.1)

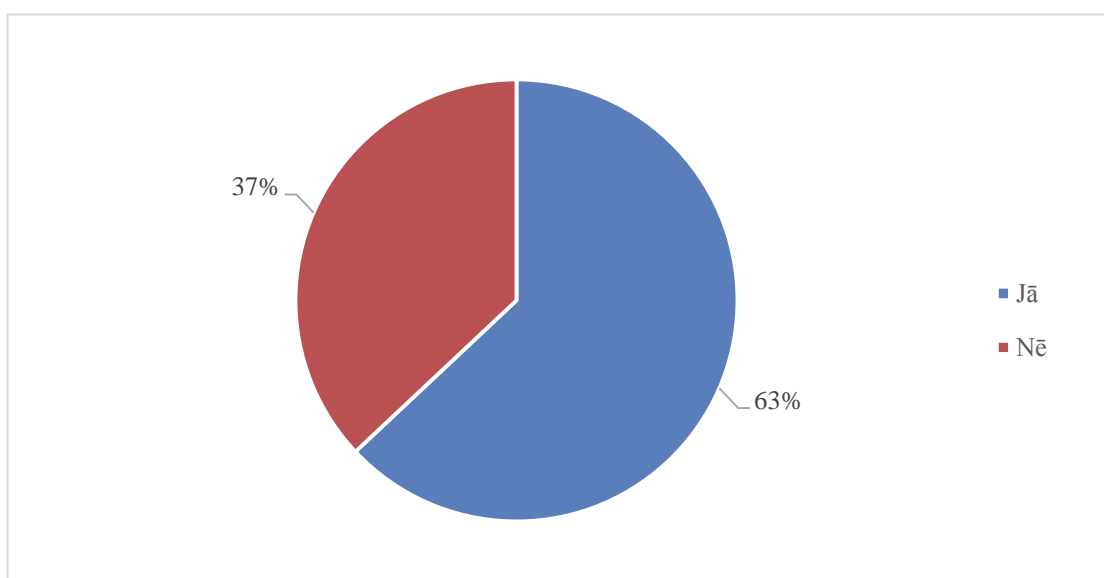
Attēls 6.1: Aptaujāto tulkotāju galvenās valodu kombinācijas

39% aptaujāto kā ārstata tulki ir strādājuši 6-10 gadus, 24% ir strādājuši 3-5 gadus, 24% vairāk nekā desmit gadus (15% 11-15 gadus, 9% vairāk nekā 15 gadus), 6% ir strādājuši 1-2 gadus, un 7% - mazāk nekā gadu. (Jautājums Nr.2)

Attēls 6.2: Aptaujāto pieredze tulkošanā

Pirmais izšķirošais jautājums (Jautājums Nr.3) uz ko aptaujas dalībniekiem bija jāatbild bija „Vai Jūs izmantojat tulkošanas rīkus?” Uz šo jautājumu 63% aptaujāto atbildēja apstiprinoši, kamēr 37% atbildēja, ka viņi nelieto nevienu tulkošanas rīku. No šiem 63%, kuri atbildēja apstiprinoši, 47% aptaujāto kā ārstata tulkotāji strādā jau 6-10 gadus, 26% 3-5 gadus, 21% vairāk kā desmit gadus, un tikai 6% aptaujāto, kuri lieto tulkošanas rīkus, kā ārstata tulkotāji strādā mazāk kā gadu.

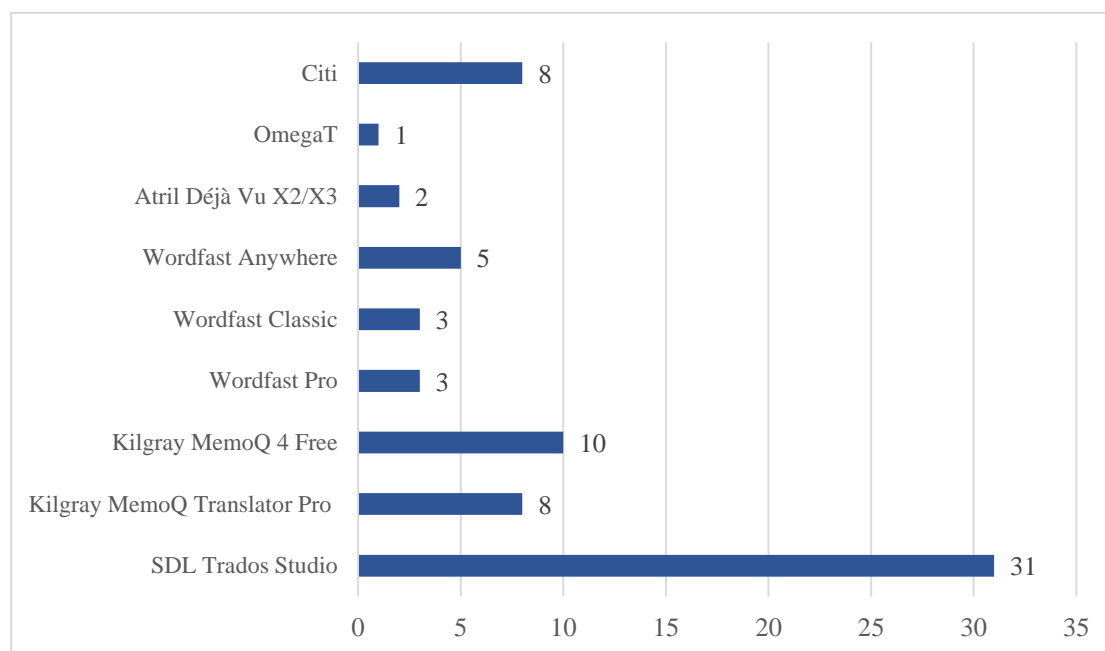
Attēls 6.3: Atbildes uz jautājumu „Vai Jūs lietojat tulkošanas rīkus?”

Tulkotāji, kuri atbildēja, ka viņi lieto tulkošanas rīkus, sniedza šādas atbildes uz sekojošajiem jautājumiem:

- Vai Jūs izmantojat tulkošanas rīkus pat tad, ja projektā tas nav pieprasīts? (Jautājums Nr.4)

68% aptaujāto atbildēja, ka viņi lieto tulkošanas rīkus arī tad, kad tiek tulkoti projekti, kuros klients nav pieprasījis tos lietot, kamēr 32% atbildēja, ka nelietojot tulkošanas rīkus, ja tas nav vajadzīgs.

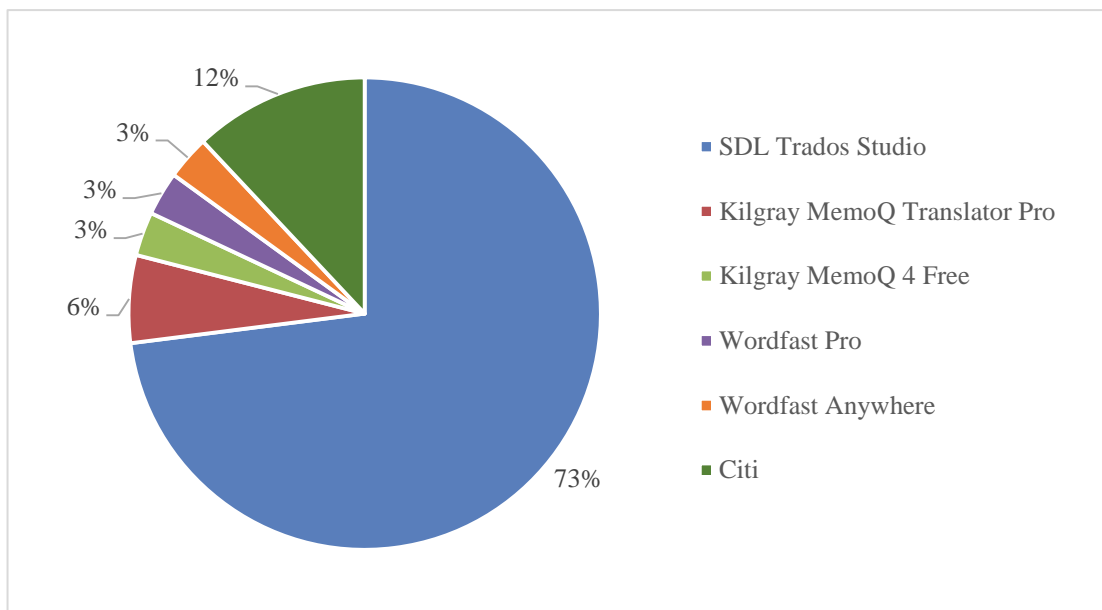
- Kurus tulkošanas rīkus Jūs izmantojat? (Jautājums Nr.5)

Attēls 6.4: Atbildes uz jautājumu „Kurus tulkošanas rīkus Jūs izmantojat?”

Kā redzams Attēlā 6.4, no visiem 63% aptaujāto, 31 cilvēks atbildēja, ka tiek izmantota kāda no *SDL Trados Studio* versijām. Otrajā vietā, ar 18 lietotājiem, ierindojas *MemoQ* versijas (*Translator Pro* un *4 Free*). *Wordfast Pro* un *Wordfast Classic*, katru, izmanto trīs cilvēki, un *Wordfast Anywhere* izmanto 5 aptaujātie. No visiem aptaujātajiem, tikai divi atbildēja, ka viņi izmanto kādu no jaunākajām *Atril Déjà Vu* versijām, un tikai viens aptaujātais lieto *OmegaT*. Astoņi aptaujātie atbildēja, ka viņi lieto tulkošanas rīkus, kuri nebija minēti šajā aptaujā. Tie ir: *SDLX*, *Idiom* (2 aptaujātie), *Passolo*, *Translation Workspace Tools*, *Memsorce Editor* (2 aptaujātie), *Felix Editor*, *MultiTrans Prism*, *Transit NXT*, *Across* (4 aptaujātie), *Subtitle Workshop*, kā arī *Trados 2007* (2 aptaujātie).

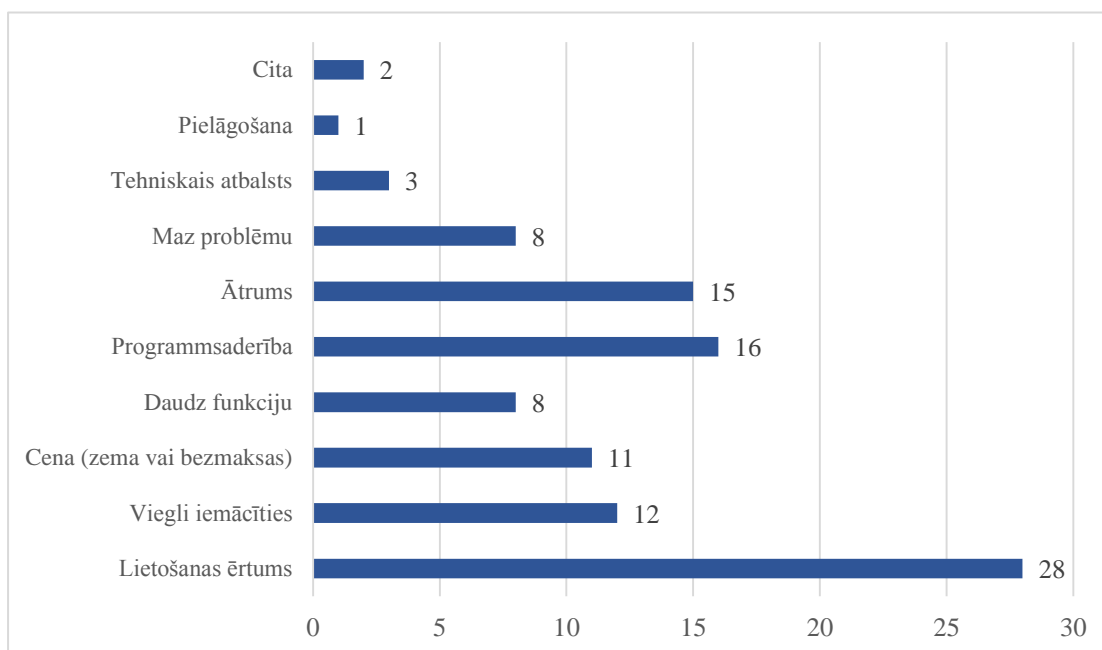
- Kuru tulkošanas rīku Jūs izmantojat visbiežāk? (Jautājums Nr.6)

Attēls 6.5: Visbiežāk izmantotie tulkošanas rīki

Uz jautājumu “Kuru tulkošanas rīku Jūs izmantojat visbiežāk”, 25 aptaujātie atbildēja, ka viņi visvairāk izmanto *SDL Trados Studio*. *Kilgray MemoQ* visbiežāk lieto tikai 3 aptaujāto, kamēr *Wordfast Pro* un *Wordfast Anywhere*, katru, visbiežāk lieto tikai viens aptaujātais. Četri cilvēki atbildēja, ka tulkošanas rīki, ko viņi izmanto visbiežāk, nav iekļauti šajā aptaujā. Šie rīki ir: *Trados 2007* (2 aptaujātie), *Translation Workspace Tools*, un *Across*. Pārējie aptaujā iekļautie rīki (*Wordfast Classic*, *Atril Déjà Vu*, un *OmegaT*) balsis nesaņēma.

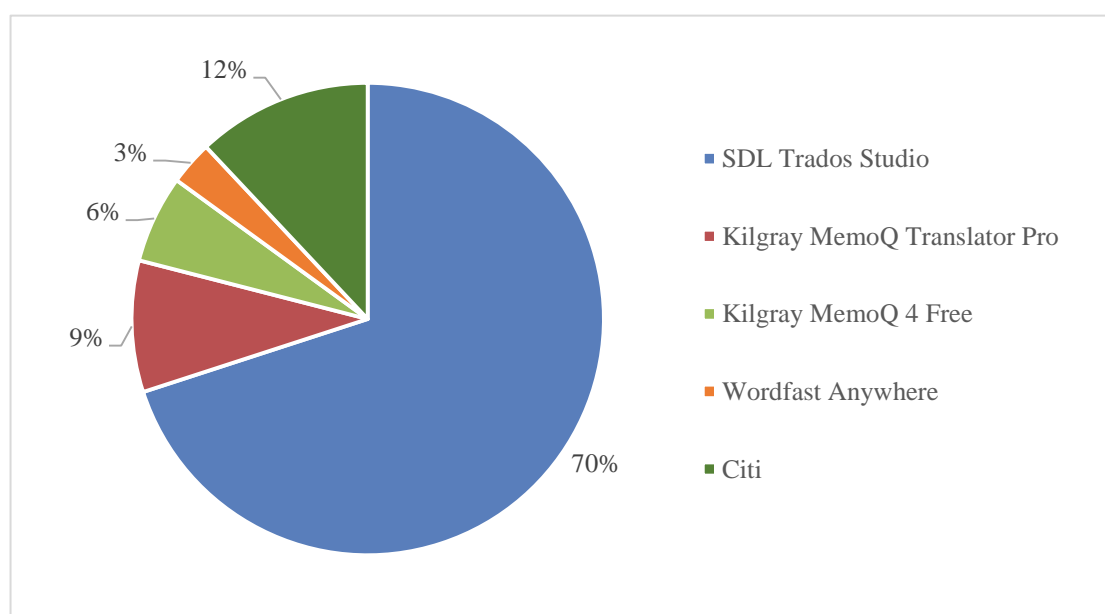
- Kura tulkošanas rīku iezīme Jums šķiet vissvarīgākā? (Jautājums Nr.7)

Attēls 6.6: Aptaujāto tulkotāju vissvarīgākās tulkošanas rīku iezīmes

Ar šo jautājumu, darba autors vēlējās noskaidrot, kuras tulkošanas rīku iezīmes tulkotājiem ir vissvarīgākās. Vispopulārākā atbilde bija “Lietošanas ērtums”, un to izvēlējās 28 aptaujātie. Programmsaderību, kā vissvarīgāko iezīmi, izvēlējās 16 aptaujātie, ātrumu – 15. Divpadsmit aptaujātajiem, vissvarīgākais tulkošanas rīkos ir tas, cik viegli tos ir iemācīties; savukārt, cena vissvarīgākā ir 11 aptaujātajiem. Gan tas, lai tulkošanas rīkos nebūtu problēmas pašā programmatūrā, gan arī tas, lai tulkošanas rīkos būtu daudz funkciju, kā vissvarīgākais šķiet astoņiem aptaujātajiem. Tehnisko atbalstu, kā vissvarīgāko tulkošanas rīku iezīmi izvēlējās trīs aptaujātie, un spēju pielāgot tulkošanas rīkus – tikai viens. Divi aptaujātie izvēlējās paši savas iezīmes – “tulkošanas rīkam ir jābūt piemērotam attiecīgajiem nolūkiem”, un “tulkošanas rīkam ir jābūt tādām, kuru pieprasā tulkošanas aģentūras”.

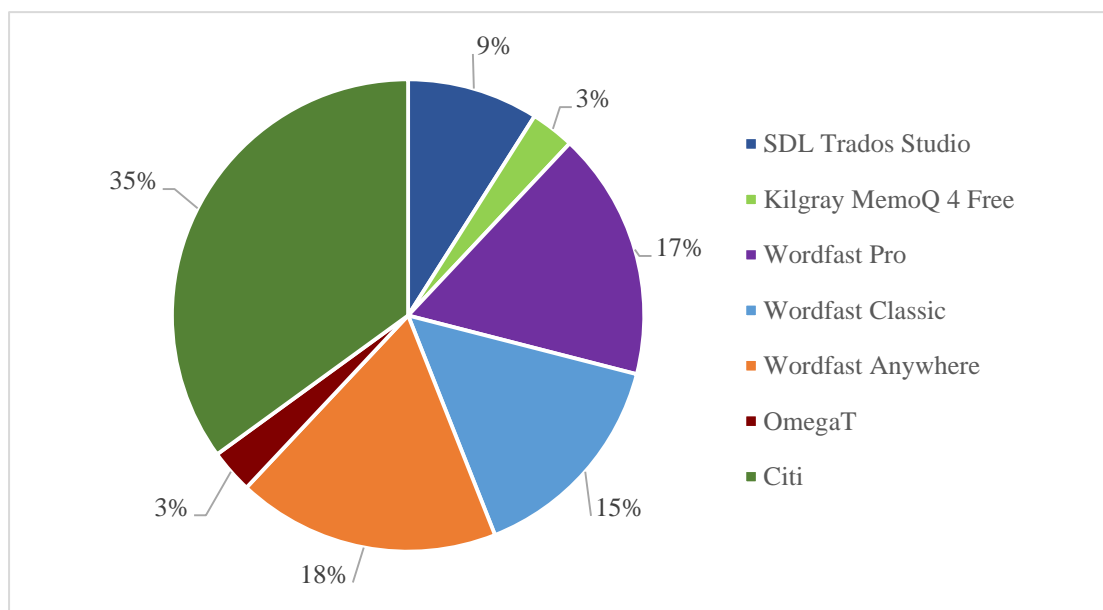
- Kurš ir Jūsu visiecienītākais tulkošanas rīks? (Jautājums Nr. 8)

Attēls 6.7: Atbildes uz jautājumu: “Kurš ir Jūsu visiecienītākais tulkošanas rīks?”

70% tulkotāju visiecienītākais tulkošanas rīks ir *SDL Trados studio*. Deviņiem procentiem aptaujāto - *Kilgray MemoQ Translator Pro*; sešiem procentiem - *Kilgray MemoQ 4 Free*. *Wordfast Anywhere* ir visiecienītākais tulkošanas rīks tikai 3% aptaujāto tulkotāju. Divpadsmit procentiem aptaujāto visiecienītākais tulkošanas rīks nebija šajā sarakstā. Šie tulkošanas rīki ir *Trados 2007 (2)*, *Across*, un *MemSource Editor*. Citi tulkošanas rīki nesaņēma nevienu balsi.

- Kurš tulkošanas rīks Jums nepatīk visvairāk? (Jautājums Nr. 9)

Attēls 6.8: Atbildes uz jautājumu: “Kurš tulkošanas rīks Jums nepatīk visvairāk?”

Uz jautājumu par tulkošanas rīkiem, kuri tulkotājiem nepatīk visvairāk, *Wordfast Pro* un *Wordfast Anywhere*, katrs, nepatīk sešiem aptaujātajiem, kamēr *Wordfast Classic* nepatīk pieciem aptaujātajiem. Gan *OmegaT*, gan *Kilgray MemoQ 4 Free*, katrs, nepatīk vienam no aptaujātajiem tulkotājiem. *SDL Trados Studio* nepatīk trim no aptaujātajiem tulkotājiem. Divpadsmit aptaujātie norādīja, ka tulkošanas rīks, kurš viņiem nepatīk visvairāk ir tāds, kurš nebija minēts šajā aptaujā. Šie tulkošanas rīki ir: *Across* (3 aptaujātie), *Trados 2007*, *Fortis*. Jāpiebilst, ka septiņi aptaujātie atteicās atbildēt uz šo jautājumu.

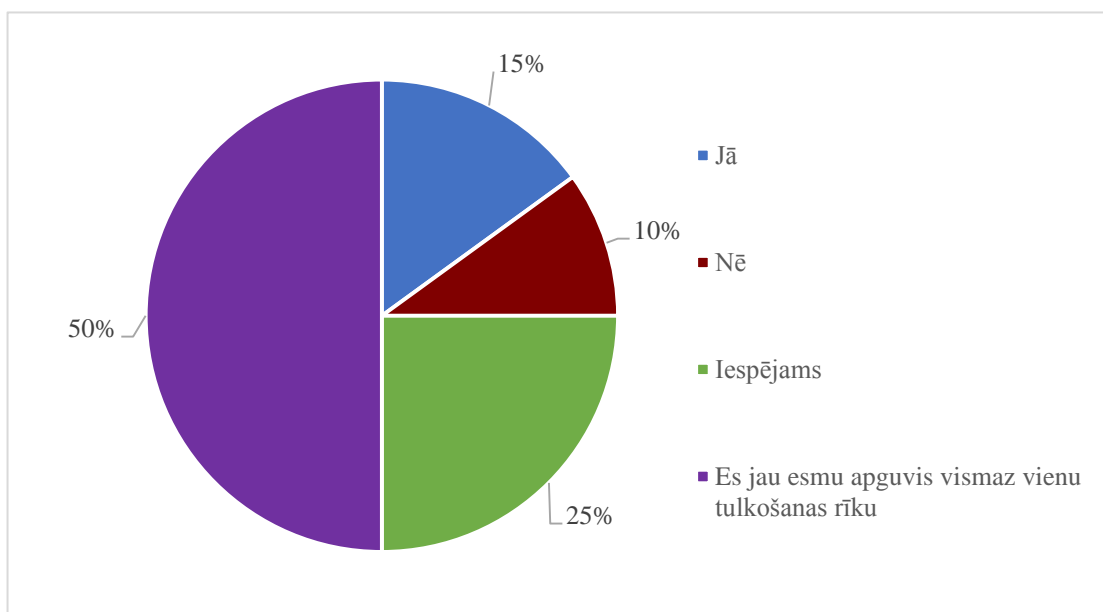
Pēdējais jautājums, ko, tulkošanas rīkus lietojošie, tulkotāji saņēma bija “Ja Jums parādītos izdevība tulkot vairāk tekstu, vai Jūs tas iedrošinātu iemācīties lietot jaunu tulkošanas rīku?” (Jautājums Nr. 10). Uz šo jautājumu 88% aptaujātu atbildēja apstiprinoši.

Tulkotāji, kuri uz trešo jautājumu atbildēja, ka viņi nelieto tulkošanas rīkus (37% no visiem aptaujātajiem), tālāk saņēma sekojošus jautājumus:

- Vai Jums kaut reizi esat saskārušies ar tulkošanas rīkiem? (Jautājums Nr. 11)

Uz šo jautājumu aptaujātie atbildēja gandrīz vai līdzvērtīgi, vienpadsmit cilvēkiem atbildot apstiprinoši, bet deviņiem – noliedzoši.

- Vai Jūs būtu ieinteresēti apgūt kādu tulkošanas rīku? (Jautājums Nr. 12)

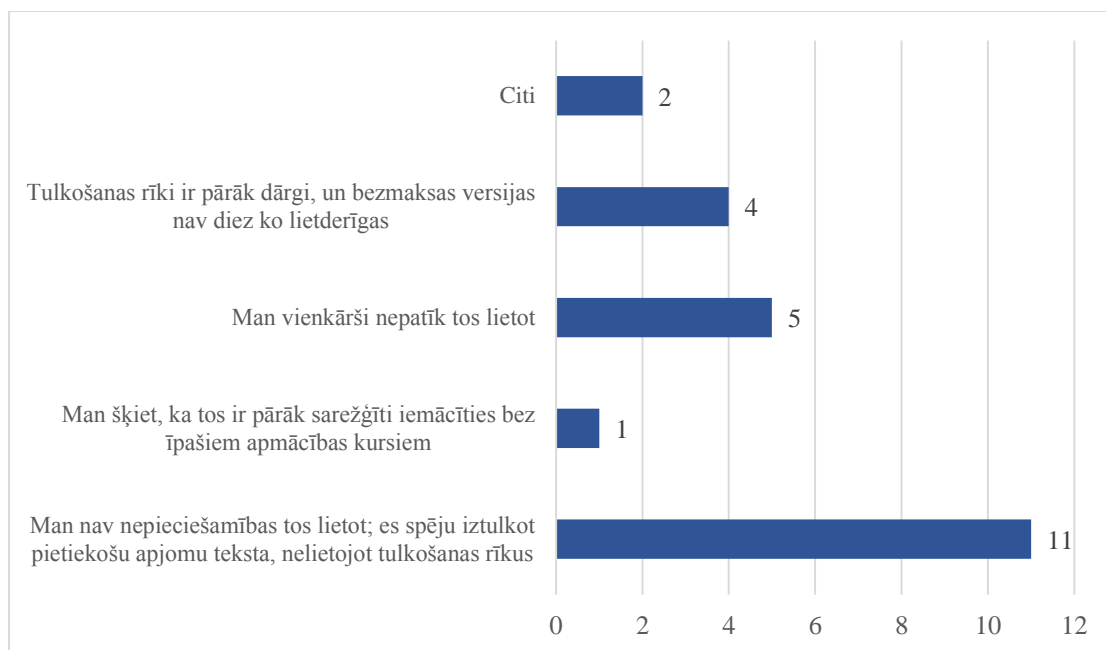
Attēls 6.9: Aptaujāto tulkotāju ieinteresētība jauna tulkošanas rīka apgūšanā

Kā ir redzams attēlā 6.9, 50% aptaujāto atbildēja, ka viņi jau ir apguvuši vismaz vienu tulkošanas rīku, kamēr 15% atbildēja, ka viņi būtu ieinteresēti to darīt. Desmit procenti aptaujāto atbildēja, ka viņiem nav nekādas intereses apgūt tulkošanas rīkus, kamēr 25% atbildēja, ka tas varētu būt iespējams.

- Ja Jums parādītos izdevība tulkot vairāk tekstu, vai Jūs tas iedrošinātu iemācīties lietot (vai atsākt lietot) kādu tulkošanas rīku? (Jautājums Nr. 13)

Uz šo jautājumu 65% aptaujāto atbildēja apstiprinoši

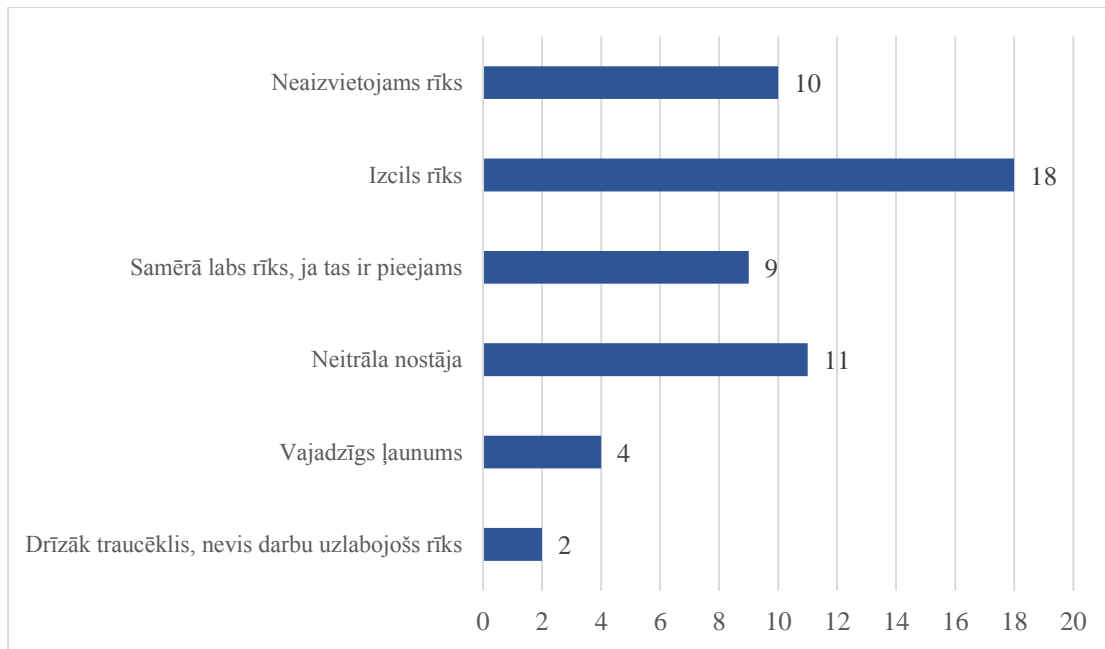
- Kurš tulkošanas rīku nelietošanas iemesls Jums atbilst visvairāk? (Jautājums Nr. 14)

Attēls 6.10: Tulkošanas rīku nelietošanas iemesli

Uz šo jautājumu, 48% aptaujāto atbildēja, ka viņiem nav nepieciešamības tos lietot, un ka viņi spēj iztulkot pietiekošu apjomu teksta, nelietojot tulkošanas rīkus. Septiņpadsmit procenti aptaujāto atbildēja, ka tulkošanas rīki, viņuprāt, ir pārāk dārgi, un ka tulkošanas rīku bezmaksas versijas nav diez ko lietderīgas. Četri procenti aptaujāto atbildēja, ka galvenais tulkošanas rīku neizmantošanas iemesls ir tulkošanas rīku sarežģītība – ka tos nav iespējams iemācīties bez īpašiem apmācības kursiem. Divdesmit procenti aptaujāto norādīja citus tulkošanas rīku nelietošanas iemeslus, kamēr 22% atbildēja, ka viņu tulkošanas rīku nelietošanas iemesls ir nepatika pret tiem.

Pēdējā aptaujas daļā, visiem aptaujātajiem tika uzdoti divi jautājumi, neatkarīgi no tā, vai viņi lieto tulkošanas rīkus, vai nē. Šie jautājumi tika noformulēti tā, lai uzzinātu kāda ir tulkotāju vispārīgā attieksme pret tulkošanas rīkiem, kā arī, lai uzzinātu kādi tulkotāju lēstie mēneša ienākumi.

Attēls 6.11: Uzskati par tulkošanas rīkiem

Kā redzams attēlā 6.11, lielākā daļa aptaujāto (18), atbildēja, ka tulkošanas rīki, viņuprāt, ir izcils rīks, kamēr 10 aptaujātie tos nosauca pat par neaizvietojamiem. Tālāk, 9 aptaujātie atbildēja, ka tulkošanas rīki ir samērā labi, ja tie ir pieejami. Vienpadsmit aptaujāto attieksme pret tulkošanas rīkiem ir neitrāla, kamēr četri tos sauc par “vajadzīgu ļaunumu”. Divi aptaujātie uzskata, ka tulkošanas rīki ir drīzāk traucēklis, nevis darbu uzlabojošs rīks.

Lai varētu izrēķināt tulkotāju aptuvenos ienākumus, pēdējā jautājumā tulkotājiem tika prasīts, kāda ir viņu standarta cena (€) par vienu avotteksta vārdu (Jautājums Nr. 16). Tā kā aptaujāto tulkotāju galvenās valodu kombinācijas atšķīrās, sekojošos aprēķinus ir jāuzskata tikai par teorētiskiem, taču jāpiebilst, ka no tiem tik un tā var veikt vispārīgus secinājumus par saistību starp tulkotāja ienākumiem un tulkošanas rīku pielietojumu. Likmes, kuras tika saņemtas no aptaujātajiem ir viņu standarta likmes. Tas nozīmē, ka, lai arī daļa tulkotāju mēneša darba apjoma var tikt izrēķināta izmantojot šīs likmes, daļa darba var tikt aprēķināta izmantojot arī paaugstinātas vai pazeminātas likmes, atkarībā no teksta grūtības, apgrozījuma laika, vienošanās ar klientu, un citiem faktoriem.

Aptaujāto tulkotāju likmes bija robežās no €0,01 līdz €0,05. Jāpiebilst, ka šis jautājums nebija obligāts, un tādēļ tika saņemtas tikai 22 atbildes, no kurām tika izrēķināta vidējā likme – €0,02685 par vienu avotteksta vārdu.

Saņemto atbilžu analīze

Pārskatot aptaujāto tulkotāju sniegtās atbildes, tika novērots ka starp latviešu tulkotājiem, kuri izmanto tulkošanas rīkus, vispopulārākais rīks ir *SDL Trados Studio* 2009/2011/2014. Trīsdesmit vienam aptaujātajam tulkotājam tas ir rīks, kas tiek izmantots regulāri, un divdesmit četri aptaujātie to atzina par savu visiecienītāko rīku.

Tulkošanas rīki, kuri aptaujātajiem tulkotājiem nepatīk visvairāk ir dažādie *Wordfast* tulkošanas rīki. Piecpadsmit procenti aptaujāto *Wordfast Classic* atzina par rīku, kurš viņiem nepatīk visvairāk, kamēr *Wordfast Pro* un *Wordfast Anywhere*, katrs, šajā kategorijā saņēma 18% balsu.

Jautājumi 10 un 13 sniedza ieskatu par to, vai tulkotāji būtu pietiekoši motivēti iemācīties jaunu tulkošanas rīku, ja viņiem parādītos iespēja tulkot vairāk tekstu. No aptaujāto tulkotāju grupas, kuri jau lieto tulkošanas rīkus, 88% atbildēja, ka šāda iespēja viņiem būtu iemesls iemācīties jaunu tulkošanas rīku; savukārt, doma par jauna tulkošanas rīka apguvi, lai nodrošinātu vienmērīgāku darbplūsmu, šķita pievilcīga 65% tulkošanas rīkus nelietojošajiem aptaujātajiem.

Interesants fakts tika atklāts jautājumā par tulkošanas rīku vissvarīgākajām iezīmēm. Tikai trim aptaujātajiem tehniskais atbalsts šķita kā vissvarīgākā tulkošanas rīku iezīme. Viena no iespējām, kādēļ tas ir tā, varētu būt fakts, ka tehniskais atbalsts dažos gadījumos jau ir iekļauts tulkošanas rīka pirkumā. Cita iespēja varētu būt mūsdienu profesionālo tīklošanas adresu un adresātu sarakstu efektivitāte un popularitāte. Pieredzējušam interneta lietotājam tradicionālais tehniskais atbalsts var neizrādīties vajadzīgs, jo risinājumus visām problēmām ir iespējams atrast iepriekšminētajos resursos, oficiālās zināšanu bāzēs, vai arī tos var pajautāt kolēģiem, izmantojot adresātu sarakstus.

No 7% aptaujāto, kuri par tulkotājiem strādā mazāk kā gadu, 50% neizmanto tulkošanas rīkus, sakot, ka tas viņu tekstu veidiem nav vajadzīgs, un ka viņiem nepatīk pati ideja par tulkošanas rīkiem. Šāda aina no jaunienācējiem šajā profesijā ir diezgan pārsteidzoša. Runājot par likmēm, vidējā aptaujāto tulkotāju likme bija €0.02685 par vienu avotteksta vārdu. Ņemot vērā, ka salīdzinoši pieredzējis un produktīvs tulkotājs var iztulkot 2000 – 2500 vārdus dienā, aptuvenajiem aptaujāto tulkotāju ienākumiem būtu jābūt €53,70 - €67,13 dienā, un attiecīgi €1127.70 – €1409.73 mēnesī (21 darba diena). Taču, kā jau tika minēts iepriekš, šie ir tikai aptuvenie ienākumi ņemot vērā aptaujāto tulkotāju standarta likmes. Lai arī daži aptaujātie sniedza reālistiskas likmes, citi nosauca standarta likmes, kādas visticamāk apmaksā patiesie klienti. Sadarbojoties, it īpaši, ar tulkošanas aģentūrām, šo aptaujāto tulkotāju likmes (un attiecīgi, vidējā tulkotāju likme) varētu būt krietni zemākas. Kā arī, tā kā aprēķinos tika izmantota pilnas dienas darba slodze, 21 dienu mēnesī, ir pats par sevi saprotams, ka realitātē situācija ir krietni savādāka.

Salīdzinājums ar citiem pētījumiem

Šajā apakšnodaļā tiks salīdzināti šī pētījuma rezultāti ar H. Gizelezas 2011. – 2012. gada pētījuma rezultātiem. Tādējādi būs viegli atklājamas kādas nobīdes Latvijas ārštata tulkotāju sadalījumā.

Balstoties uz šī pētījuma rezultātiem, 24% aptaujāto, kā ārštata tulkotāji, ir strādājuši vairāk kā 10 gadus (15% - 11-15 gadus, 9% - 15+ gadus), kas ir atbilstošs, taču nedaudz nobīdījies rezultāts, salīdzinot ar 27% 2012. gadā. Tas varētu nozīmēt to, ka daļa tulkotāju, kuriem jau ir vairāk kā 10 gadu pieredze ir pametuši tulkošanas profesiju. Šim pieņēmumam varētu būt saistība ar tiem 4% H. Gizelezas pētījumā

aptaujātajiem tulkotājiem, kuri teica, ka labprāt nomainītu profesiju, kā arī ar tiem 15%, kuri nebija īsti pārliecināti, vai vēlas to darīt.

Runājot par cilvēkiem, kuri izmanto tulkošanas rīkus, ir vērojams 6% pieaugums (57% 2012. gadā, 63% 2014. gadā). To varētu izskaidrot ar to, ka nav bijušas lielas pārmaiņas tajā, kā tulkošanas rīki tiek mācīti augstākās izglītības iestādēs, kā arī ar to, kā tulkošanas rīki tiek reklamēti ārštata tulkotājiem.

Runājot par atsevišķu tulkošanas rīku popularitāti, 44% aptaujāto, šajā pētījumā norādīja, ka viņi izmanto *SDL Trados Studio*, kas saskan ar 2012. gada 43%. Šo varētu izskaidrot ar dīkstāvi *SDL* programmatūras mārketinga stratēģijās, kas skar attīstības valstis, un to tulkošanas nozari. Iespējams, ja *SDL* varētu ieviest krietni zemākas cenas jaunajai *Studio* versijai (un līdzīgu filtrēšanas sistēmu kāda tā ir *Wordfast*), *SDL Trados Studio* lietotāju skaits ievērojami pieaugtu. Taču šobrīd, divus gadus vēlāk, *SDL Trados Studio* lietotāju pieaugums ir tikai 1%.

Citu produktu lietošanā ir vērojama liela nobīde. 2012. gadā, 15% aptaujāto bez *Trados* lietoja citus produktus – 5% *Wordfast*, 3% *Idiom* un 2% *MemoQ*. Šajā pētījumā ir skaidri redzams, ka tulkotāji ir ieviesuši dažādību savos tulkošanas rīkos. 15% lieto vienu no *Wordfast* versijām, 25% lieto kādu no *MemoQ* versijām, kamēr *Idiom* lieto 3% - tik pat, cik 2012. gadā.

Vēl viens punkts, kas parāda, ka tulkotāji ir ieviesuši dažādību savos rīkos, ir tas, ka šajā pētījumā 44% aptaujāto atbildēja, ka viņi lieto tikai vienu tulkošanas rīku, 23% atbildēja, ka tiek lietoti veseli trīs, 18% atbildēja, ka lieto divus, un 15% atbildēja, ka lieto četrus vai vairāk tulkošanas rīkus. 2012. gadā šis sadalījums bija šāds: 71% lietoja vienu rīku, 14% lietoja divus, 13% lietoja trīs, un tikai 2% lietoja četrus vai vairāk tulkošanas rīkus. No tiem aptaujātajiem, kuri lieto tikai vienu tulkošanas rīku, 87% lieto *SDL Trados Studio*, kamēr 13% lieto *MemoQ*. Salīdzinot ar 2012. gadu, *SDL Trados Studio* ir piedzīvojis 10% popularitātes kritumu (97% 2012. gadā, 87% 2014. gadā), starp tiem tulkotājiem, kuri lieto tikai vienu tulkošanas rīku.

Noslēgumā var teikt, ka šī pētījuma rezultāti ir ļoti līdzīgi 2012. gada rezultātiem – ir vērojamas tikai nelielas nobīdes. Lielākās nobīdes ir manāmas dažādības ieviešanas tendencēs. Nedaudz pieaugot tulkošanas rīku lietotāju skaitam, ir palielinājusies arī dažādība programmatūru lietojumā. Vairāk tulkotāju ir izvēlējušies pamēģināt citus rīkus, acīmredzami ieraugot labus iemeslus, lai šos rīkus iemācītos tādā līmenī, lai varētu uzņemties tulkot tekstus no klientiem, kuri pieprasa šo rīku pielietojumu. Šie rezultāti liek uzskatīt, ka ir kaut kāda saistība starp to, ka tulkotāju skaits, kuri lieto tikai vienu tulkošanas rīku, ir samazinājies par 27%, un to, ka ir krietni pieaudzis *Wordfast* un *MemoQ* lietotāju skaits.